

korte mededelingen

Actie voor de Zeearend

Dit voorjaar starten onder andere Duinbehoud, Natuurmonumenten en de EUCC een campagne om het leefgebied van de Zeearend in Midden- en Oost-Europa te behouden. De campagne is een onderdeel van 'Nederland voor de Europese natuur', waarin ook Stichting Natuur en Milieu deelneemt.

Het gaat om vier gebieden. In Hongarije wil men een groene corridor aankopen tussen twee Nationale Parken waar de Zeearend leeft. In Estland moeten beter beheer en herintroductie van traditionele landbouw voorkomen dat de Zeearend verdwijnt. Duizend hectare in de Oderdelta worden aangekocht, om deze bedreigde broedplaats te behouden. Het vierde gebied ligt in Rusland: beter beheer van het schiereiland Koorgalsky is nodig om het geschikt te maken voor de Zeearend en andere vogelsoorten.

Uw bijdrage kunt u desgewenst storten op giro 916 ten name van EUCC, Den Haag onder vermelding van 'Zeearend'.

Arendperikelen

De foto van de arend bij het verhaal over de Wolgadelta (Vogeljaar jaargang 45, bladzijde 204) heeft veel losgemaakt. Toen de vogel in mei 1997 in de Wolgadelta werd waargenomen, waren de waarnemers niet eensgezind over de determinatie, waarbij twijfels bleven tussen Steppenarend en Keizerarend. Terug in Nederland ging de foto langs verscheidene ervaren Nederlandse vogelaars en daarna naar Dick Forsman, de befaamde Finse kenner. Deze kwam met een diagnose uit de bus waarop noch de waarnemers in de Wolgadelta noch het Nederlandse thuisfront waren uitgekomen: een tweede kalenderjaar Zeearend. Voor Dick Forsman bestaat er geen twijfel. Zonder aanvankelijk op de hoogte te zijn van

Op deze foto blijkt een Zeearend afgebeeld te zijn nadat de foto de ronde heeft gedaan.
Foto: G.L. Ouweneel.

de details, stelt hij in zijn emailbericht van 9 januari 1998 dat naar zijn mening de foto gemaakt moet zijn in mei of juni... hetgeen een juiste stelling is. Later ging de complete in mei 1997 van de vogel gemaakte diaserie naar Finland, waarop de volgende brief, gedateerd 26 februari 1998, als reactie kwam: 'Dear Gerard. Thanks for your slides on 'mystery' eagle from Volga-delta. I am afraid I have to disappoint you once more, but the bird in your slides is a 2nd cal year White-tailed Eagle *Haliaeetus albicilla*, and there is absolutely no question about it! I just want to point out the following characters, which will separate this bird from any *Aquila*: pale axillaries; whitish breast and belly with dark spots and a sharply contrasting dark neck and head; largely pale tail-feathers with dark edges; rounded tips to wing-feathers giving dentated edge to wing. Further, the jizz of juvenile and 2nd plumage White-tailed Eagles is very different from that of older birds due to different proportions of silhouette; maybe this explains why you did not recognize the

bird? I hope this short explanation is enough to convince you, after all the photographs are good and they show everything that is needed for a 100% identification.'

Ondanks alle nieuwe veldgidsen blijven stootvogels lastig te herkennen. En ze zijn ook daarom zo boeiend!

GLO.

Polder Arkemheen in gevaar

Het Vogeljaar informeert u regelmatig over de ontwikkelingen met betrekking tot de Polder Arkemheen. Dit wetland is opgenomen in het Structuurschema Groene Ruimten van het Rijk als *Kerngebied in de Ecologische Hoofdstructuur*. Het gebied ligt tussen Nijkerk (provincie Gelderland), Bunschoten (provincie Utrecht) en Amersfoort (provincie Utrecht) en kenmerkt zich door de afwezigheid van boerderijen. Hierdoor is sprake van extensieve landbouw, een open landschap en een hoog grondwaterpeil. Staatsbosbeheer beheert een deel van deze polder als reservaatgebied. Arkemheen herbergt, naast diverse soorten weidevogels van de zogenaamde Rode Lijst, 15% van de wereldpopulatie van de Kleine Zwaan.

In opdracht van de provincie Utrecht is een concept Visie Groenstructuur Eemland en Vallei opgesteld. Deze visie is ontwikkeld in verband met de grootschalige bouwactiviteiten die in de Vinexlocatie Vathorst (gemeente Amersfoort) zullen plaatsvinden.

Deze bouwactiviteiten zijn een enorme bedreiging voor de natuurwaarden van de Polder Arkemheen. Deze reële vrees wordt ingegeven door de ongebreidelde toename van het aantal te bouwen woningen namelijk het Streekplan Provincie Utrecht: 6.700 woningen; Masterplan Vathorst: 10.000 woningen; Vathorst plus: verhoging bouwvolume tot 13.000 woningen waarvan 3.000 in Polder Arkemheen over de Laak. Inmiddels is per 1 januari 1998 een deel van de Polder Arkemheen (namelijk 140 hectare van de buurtschappen Palestina en Achterhoek) in Amersfoortse handen gevallen, voor de realisering van Vathorst plus met 3000 woningen.

Hoewel er positieve uitgangspunten in de Groenvisie staan, dient tegen essentiële zaken in deze visie die strijdig zijn met de basisbescherming die de Polder Arkemheen als Kerngebied van de Ecologische Hoofdstructuur in de Planologische Kern Beslissing (TKB) Groene Ruimten geniet, stelling te worden genomen. Er zijn door enkele instanties, waaronder het Comité Behoud Arkemheen (voorheen Verontruste Nijkerkers) opmerkingen gemaakt bij deze Groenstructuurvisie. Het betreft onder andere de volgende punten:

a. er wordt geen aandacht besteed aan het Rijks Ruimtelijke Ordenings (R.O.)-Beleid van het Rijk gericht op behoud en versterking van de weinige open ruimten die Nederland nog heeft. Met name de open en ecologisch belangrijke zones rond het Randmeer (Nijkerker Nauw) dienen in de visie van het Rijk te blijven gehandhaafd. De Polder Arkemheen gelegen aan het Randmeer kenmerkt zich juist door zijn weidse openheid en hoge ecologische waarde!

b. gedeelten van Arkemheen (grootweg het gebied tussen het afwateringskanaaltje de Laak en de provinciale weg Bunschoten/Nijkerk N806) gaan volgens de visie dienen als 'recreatieve potentie' voor Vathorst. Dit mag niet gebeuren! Voor het deelgebied Palestina geeft men aan dat 'de recreatiebelevingswaarde' moet worden vergroot. Het gebied tussen provinciale weg N806 en de Laak dient geen recreatiebelevingsobject van Vathorst te worden. Recreatie dient expliciet aan de zuidwest en westzijde van de Laak (dus de Utrechtse/Amersfoortse oever van dit kanaaltje) te blijven!

c. Amersfoort wil de Laak verbreden en bevaarbaar maken vanaf het Randmeer tot in Vathorst en de kern Hooglanderveen. Een recreatieve ontwikkeling van de Laak (door verbreding en bevaarbaar maken voor recreatieve scheepvaart, motorbootjes en dergelijke) kan niet plaatsvinden, gelet op de hydrologische effecten, vaarbewegingen en recreatieve druk op de Polder Arkemheen. Diverse instanties, waaronder het Waterschap Valleien Eem en de gemeen-

Meanderend slootje met veel vogels in de Polder Arkemheen.
Foto: Wim Smeets.

ten Nijkerk en Bunschoten zijn van mening dat de Laak niet mag worden verbreed, verdiept en bevaarbaar gemaakt. Motief hiervoor zijn de te verwachten negatieve hydrologische effecten (verdroging van de polder) en de aantasting van landschap en natuurwaarde van Arkemheen. Verbreding van de Laak ter hoogte van Vathorst als natuurlijke barrière tussen stad en natuurgebied zal, onder voorwaarden, minder problemen geven. Voorts dienen er geen oever- en brugverbindingen tussen Vathorst en Arkemheen over de Laak te worden gerealiseerd. Tevens wil de gemeente Amersfoort een 'kleine horeca-uitspanning' op de kop van de Laak bij het Randmeer realiseren. Dit is onbestaanbaar; het natuurreservaat van Staatsbosbeheer ligt hier op vijf meter afstand!

d. Men wil bij het punt waar de spoorlijn Amersfoort/Zwolle de rijksweg A28 kruist een recreatieknooppunt van formaat genaamd 'De Laakse Knoop' realiseren. Van hieruit kan men dan per kano, fiets en dergelijke de Laak en de Polder Arkemheen in trekken. Het is dan definitief met de rust in dit gebied gedaan. Deze ontwikkelingen zijn, gelet op de kwetsbaarheid van het wetland/kerngebied Ecologische Hoofdstructuur (EHS), Arkemheen, onbestaanbaar.

Deze recreatieve ontwikkelingen (met aanzuigende werking) staan haaks op de voornemens ten aanzien van natuurontwikkeling die in deze Groenstructuurvisie Vallei en Eemland worden uitgesproken. De definitieve keuze door de verantwoordelijke partijen zal essentieel zijn voor het behoud of de definitieve ondergang van Arkemheen! Onze verantwoordelijkheid naar toekomstige generaties die ook nog van de openheid en rijke natuurwaarde van deze authentieke polder willen genieten, dient hier zwaar te wegen.

Wij verzoeken alle instanties die invloed op deze plannen kunnen uitoefenen, een reactie te schrijven aan: Provincie Utrecht, afd. Landelijk gebied (ter attentie van mevrouw J.T. van der Werf), Postbus 80300, 3508 TH Utrecht. Aange-

zien de Groenstructuurvisie openbaar is, kunt u ook een exemplaar opvragen bij de Provincie Utrecht (ter attentie van mevrouw J.T. van der Werf).

Indien diverse Instanties zich van hun verantwoordelijkheid bewust zijn, kunnen de plannen voor wat betreft de genoemde negatieve punten nog worden aangepast. Wij houden u op de hoogte.

1 SEPTEMBER 1908 - 1 JANUARI 1998

Cor van der Starre op de kivitienakker, najaar 1955.
Foto: Aart Klein.

In memoriam Cor van der Starre

Op 1 januari 1998 is Cor van der Starre op 89-jarige leeftijd in Reeuwijk overleden. Daarmee is een einde gekomen aan het leven van een man, die grote belangstelling had voor vogels, speciaal voor Kieviten. Dat is op zich niet zo verwonderlijk. Hij groeide op in het Reeuwijkse plassen gebied. Daar werden vroeger op grote schaal Kieviten met slagnetten gevangen, die vervolgens als Dutch Plovers vooral naar Engeland werden uitgevoerd. Hoewel die vangmethode al voor de eeuwwisseling werd verboden, heeft Cor in zijn jonge jaren meegemaakt dat men ze nog clandestien ving.

Cor van der Starre was een telg uit een vissersfamilie. Zijn ooms (die met zijn ouders onder één dak woonden), handelden bovendien in vis en waterwild. Het waren ook jagers. Toen de hond

Kievit, 60.122 Stavanger Museum Norway;
9 Juni 37 als reep. I. geringde te geven, ± 13 knd.
van H. van Stavanger, Noorwegen.

14 Dec. 37 op de Reeuwijkse Plassen gevangen.
(pl. Ravensberg), door een ploegvisser
vangen. Ring van hem getreger en op
gestuurd.

door mij terugmeld.

Handschrift van Cor van der Starre van een bijzondere terugmelding van een geringde Kievit.

van één van hen een aangeschoten Aalscholver apporteerde, bleek de Schollebaar geringd te zijn. Dit voorval inspireerde Cor óók vogels te gaan ringen. Dat was in 1929 en de eerste jaren werden vooral nestjongen van moeras- en water- vogels geringd. In 1937 kreeg Cor van een oude vogelvanger een Noorse ring van een Kievit, die hij clandestien had gevangen. Dat gaf de stoot tot de oprichting van het Kievitenringstation Reeuwijk. Met behulp van die oude, ervaren kievitenvanger werden er in het najaar van 1938 reeds 680 vogels geringd.

In de periode 1940-1960 werden meer dan 10.000 Kieviten gevangen, geringd en werd geslacht en de leeftijd geregistreerd. Daaruit zijn interessante gegevens over trek, trekroutes en leeftijdsopbouw voortgekomen. Er was veel belangstelling uit binnen- en buitenland voor de vangtechniek en de resultaten van het ringwerk. In die jaren is er veel gepubliceerd over dit ook visueel boeiende 'handwerk'.

Na die periode liepen de vangsten terug. Cor - en tot op heden ook zijn zoon Henk - bleven echter deze vangmethode uitoefenen. Cor werd ook bekend door het ringen van grote aantallen jonge Woudaapjes. De Reeuwijksche Plassen vormden daarvoor destijds een bolwerk.

Naast zijn belangstelling voor vogels was Cor ook op andere terreinen actief. Zo was hij mede-oprichter en bestuurslid van de Natuurwacht Reeuwijk. Ook zette hij zich in voor de belangen van de Binnen-Visserij.

Cor heeft een arbeidzaam leven achter de rug. Zijn hobby's bedreef hij naast een verantwoorde-lijke baan in Gouda.

Na zijn pensionering keerde hij naar zijn geboortegrond terug. Hij woonde weer aan de 's-Gravenbroekse Weg, waar zoen Henk en schoondochter Tineke de scepter zwaaiden. Zij hebben ervoor gezorgd dat hij zijn laatste levensjaren, toen zijn gezondheid ernstig te wensen overliet, daar kon blijven.

Met het heengaan van Cor van der Starre is iemand overleden, die kans zag een drukke werkring te combineren met zijn hobby, zodanig dat daaruit waardevolle wetenschappelijke gegevens zijn voortgekomen.

Bovendien zullen vele vogelaars met mij met plezier terugdenken aan de uren die ze mochten doorbrengen op de 'kievitakker' bij Cor van der Starre.

A. Veenstra

Ganzenflapper gesnapt

In Bunschoten is een 65-jarige man bekeurd wegens het illegaal ganzenflappen.

Ganzenflappen is een manier van vangen van ganzen met een net. Dit gebeurt normaal onder toezicht van een ambtenaar van de gemeente met het doel de dieren te ringen. De Bunschotenaar was echter op eigen houtje op flapperspad gegaan. Toen de politie hem staande hield, was hij in het bezit van vijf ganzen. Naar zijn zeggen waren de dieren bestemd voor consumptie.

Bron: Dagblad De Telegraaf, 16 januari 1998.

Frans Kooijmans overleden

Na een kort ziekbed overleed ruim negentig jaar oud op 24 december 1997 in Den Haag Frans-Pieter Johannes Kooijmans. Op de overlijdens-aankondiging had de familie laten zetten *'Tot het laatst van zijn leven voelde hij zich verbonden met zijn grote hobby: vogels kijken'*. Treffender had niet gekund. Tot enkele weken voor zijn overlijden ging Frans er regelmatig op uit en vertelde hij enthousiast en opgeruimd over zijn belevenissen met vogels. Uit telefoongesprekken kwam naar voren dat hij alles wat met vogels te maken had deksels goed bleef volgen. Dat deed hij ook vijftenzeventig jaar geleden, zodat wij met recht kunnen stellen dat Frans Kooijmans het grootste deel van deze eeuw actief bij de Nederlandse avifauna betrokken was. In die eeuw zag hij veel in dit land veranderen, ook ten aanzien van die avifauna.

Frans Kooijmans werd geboren in Dordrecht op 23 september 1907.

Hij groeide op in Den Haag, waar hij deel uitmaakte van de fameuze groep jongeren rond de leraar G.J. Tijmstra. Men leze Voous (1995) erop na welke betekenis deze groep had voor het ornithologisch onderzoek in Nederland in de jaren twintig. Dat onderzoek ging grotendeels per

F.P.J. Kooijmans fotografeert bij 'Flaauwers' bij het Stoomge-
maal op Schouwens-Duiveland, 29 augustus 1937.
Foto: R. ten Kate, coll. Natuur- en Vogelwacht Schouwens-Duiveland.

fiets. Schrijver bracht later menige avond met Frans door om te luisteren naar belevenissen tijdens deze tochten, die voerden door een ander Nederland. De verhalen gingen over Grielen in de duinstreek, Goudplevieren in De Peel, Nachtzwaluwen en Grauwe Klauwieren rond Den Haag alsmede Grote Sterns in de Inlagen op Schouwens.

In 1984 legde Frans iets over die ervaringen vast. In dit verslag komen ook onderkoeld aan bod een ornithologische fietsexcursie naar vogelgebieden in Zweden alsmede de beroemd geworden tocht naar Angmagssalik, Oost-Groenland, waar Niko Tinbergen en zijn vrouw verbleven. Denkend aan Frans Kooijmans komen twee zaken prominent naar voren: zijn foto's en het voormalige natuurreserveat De Beer. Frans was een pionier-vogelfotograaf, die werkte met zelfge-

'Koolj' in de Hierdense Beek, 1935.
Foto: Niko Tinbergen.

'Koolj' aan Veluwemeer bij Hoophuizen, circa 1938-1940.

'Koolj' met Han Weyman op Noorderstrand, ± 1927.
Foto: Niko Tinbergen.

Luuk Tinbergen en 'Koolj'
met dode Brandgans, 20 januari 1929.
Foto: Niko Tinbergen.

V.l.n.r. Emelie, Kees Vader, Jan P. Strijbos, Wim van Doorn, Frans Kooijmans, Jan Bouma, onbekende Tesselaar en
Foto: Jan P. Strijbos.

Van links naar rechts, Martien Rutten, Wim Stam, Niko Tinbergen en Frans Kooijmans, vogelfotografen in slaglinie, 'De Beer', augustus 1930.
Foto: Jan P. Strijbos.

maakte tele-apparatuur. Zijn vogelfoto's worden nog afgedrukt, hetgeen veel wil zeggen in een tijd, die ademstokkende foto's oplevert. Bij een onlangs in 'Dutch Birding' verschenen artikel over Vorkstaartmeeuwen, was de beroemde op 13 december 1929 in Scheveningen genomen foto van een eerstejaars vogel, terecht weer opgenomen (Hoogendoorn 1995). Vogelfoto's van Frans Kooijmans vinden wij onder andere in 'Sea-Birds' (1954) en de 'Atlas van de Europese Vogels' van professor dr. K.H. Voous (1960). Toen het tijdschrift 'Sterna' in 1995 een foto opnam van de Flauwers Inlaag, gemaakt in 1937, kon men op die foto Frans Kooijmans zien, in vol ornaat compleet met zelfbouwtelelens. Later gaf Frans commentaar op die foto. In het volgende nummer van Sterna verscheen een brief, geschreven in een schitterend handschrift, dat leerlingen van thans stellig niet meer wordt aangeleerd.

Op dit moment vindt overleg plaats met de fami-

'Kooy' met Carl van 't Oever op Texel.

lie hoe de unieke fotocollectie van en door Frans Kooijmans bijeen kan blijven, gearchiveerd voor de toekomst. Want afgezien van enkele decennia Nederlandse ornithologische historie, zijn ook van groot belang de foto's van De Beer, waar Frans en zijn tijdgenoten jaren doorbrachten.

Via het boek 'Het Vogeleiland', waaraan hij meewerkte, kunnen wij thans pogen ons een beeld te vormen welke avifauna de bezoekers van De Beer aantroffen. Zo huisden in 1939 achthonderd paren Strandplevier op de kop van Rozenburg (Strijbos 1943), ruim tweemaal de broedpopulatie van het huidige Nederland (Meininger & Arts 1997). Jan P. Strijbos (1978) heeft later, toen De Beer was geliquideerd, nog eens beschreven welke belevenissen van niet-ornithologische aard hij, Frans Kooijmans en hun vrienden overkwamen.

Ondanks dat Frans Kooijmans bleef in zijn lange leven, waarin vogels centraal stonden, veel heeft zien verdwijnen en verarmen, opgeruimd en goedgemutst. Frans was 'een vrolijke Frans', altijd te vinden voor iets apart.

In 1937 fotografeerde hij in de Hoeksche Waard een bewoond ooievaarsnest. Een van de foto's toonde ook een groepje kinderen. Een halve eeuw later kwam de bewuste foto in de streekkrant, naar aanleiding waarvan alle kinderen bijeenkwamen. Frans verscheen ook op die happening, met voor ieder een afdruk.

Ook was hij tolerant. Voorjaar 1992 deed een Sneeuwuil de Maasvlakte aan. Bij de vogelaars die de eerste zaterdag ter plekke samendromden om van de vogel te genieten, bevond zich ook Frans. Maar opgejaagd door vogelfotografen, raakte de Sneeuwuil in de loop van de ochtend, althans voor die dag, buiten waarnemingsbereik. Onder de teleurgestelde vogelaars werd die ochtend tamelijk veel onvriendelijks over vogelfotografie gezegd. Maar niet door Frans, die eveneens een vergeefse reis naar de Maasvlakte had te verwerken. Hij reageerde laconiek. Wellicht omdat hij zelf op een eerbiedwaardige staat van dienst als vogelfotograaf kon terugzien en hij deksels goed wist wat er in vogelfotografen omgaat.

GLO.

LITERATUUR:

- Beekman, F. (1996): Spuiboezem Flauwers. Sterna 41: 1.
Beusekom, G. van, F.P.J. Kooijmans, F.P.J. Rutten & N. Tinbergen (1930): Het Vogeleiland. Schoonderbeek, Laren N.-H..
Fisher, J. & R.M. Lockley (1954): Sea-Birds. Collins, Londen.
Hoogendoorn, W. (1995): Meerdaags verblijf van Vorkstaartmeeuwen in Nederland. Dutch Birding 17: 11-15.
Kooijmans, F.P.J. (1984): Zo, hebben jullie je verslapen... Vogels 23: 158-161.
Meininger, P.L. & F.A. Arts (1997): De Strandplevier *Charadrius alexandrinus* als broedvogel in Nederland in de 20e eeuw. Limosa 70: 41-60.
Ouweneel, G.L. (1990): Foto. Vogels 60: 227.
Ouweneel, G.L. (1992): Sneeuwuilperikelen. Het Vogeljaar 40: 137.
Ouweneel, G.L. (1996): Frans Kooijmans. Sterna 41: 34-35.
Strijbos, J.P. (1943): Nieuws van de Dwergmeeuw. In Weer en Wind 7: 193-198.

Strijbos, J.P. (1978): Het Vogeleiland 'De Beer' exit. De Levende Natuur 81: 1-8.
Vooüs, K.H. (1960): Atlas van de Europese Vogels. Elsevier, Amsterdam.
Vooüs, K.H. (1995): In de ban van Vogels. Uitgeverij Scheffers, Utrecht.

Mystery-vogel

Wij laten hierbij onze lezers een vogelfoto zien die door Wim Smeets is gemaakt.

Elke abonnee kan per briefkaart de naam van één vogelsoort opgeven waarvan hij denkt dat die op de foto staat afgebeeld.

Onder de goede oplossingen wordt een in originele groen linnen band ingebonden jaargang 1995-1996 verloot.

Uw briefkaart met vermelding van de vermeende afgebeelde vogelsoort kunt u vóór 15 mei 1998 opzenden aan ons redactie-adres.